

Zánik práv a povinností z pracovněprávních vztahů

Práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů zanikají uspokojením nároku, uplynutím doby, na kterou byla omezena, dohodou o sporných nárocích, smrtí zaměstnance, popřípadě neuplatněním práva ve stanovené lhůtě – prekluzí. Výčet způsobů zániku práv a povinností je v zákoníku práce uveden taxativně. Jiným, v zákoníku práce neuvedeným způsobem, práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů nezanikají, a to ani tehdy, kdyby zaměstnanec a zaměstnavatel projevíli v tomto směru souhlasnou vůli.

Pohledávky z pracovněprávních vztahů jsou pohledávkami, které nelze započíst a ani proti nim není možné započtení jednostranným úkonem namítat

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 21 Cdo 454/2003, ze dne 16.9.2003)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobce I. P., zastoupeného advokátem proti žalovaným V. u. d., státnímu podniku, zastoupeným advokátem, o odškodnění nemoci z povolání, vedené u Okresního soudu v Trutnově pod sp. zn. 7 C 240/91, o dovolání žalobce proti rozsudku Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 25. září 2002 č.j. 20 Co 527/2001-356, tak, že rozsudek krajského soudu ve výroku, kterým byl potvrzen rozsudek okresního soudu o zamítnutí žaloby co do částky 3.104,- Kč s příslušenstvím a ve výroku o nákladech odvolacího řízení, a rozsudek Okresního soudu v Trutnově ze dne 12. 9. 2001 č.j. 7 C 240/91-345 ve výroku, jímž byla zamítnuta žaloba o 3.104 Kč s příslušenstvím a ve výroku o nákladech řízení, se zrušují a věc se v tomto rozsahu vrací Okresnímu soudu v Trutnově k dalšímu řízení. V ostatním Nejvyšší soud České republiky dovolání žalobce zamítl.

Z odůvodnění :

Žalobce se domáhal žalobou podanou dne 13. 11. 1991 odškodnění nemoci z povolání - silikózy prosté, která byla hlášena dne 15. 12. 1969 klinikou nemocí z povolání K. - Fakultní nemocnice v H. Žalobu odůvodnil tím, že dne 14. 4. 1970 byl uznán plně invalidním, že však až na základě rozhodnutí posudkové komise sociálního zabezpečení ONV v H. ze dne 20. 7. 1990 bylo rozhodnuto, že invalidita vznikla následkem nemoci z povolání hlášené v roce 1969. Na náhradě škody požadoval náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti.

Okresní soud v Trutnově rozsudkem ze dne 18. 5. 1994 č.j. 7 C 240/91-86 žalovanému uložil, aby zaplatil žalobci na náhradě za ztrátu na výdělku za období od 10. 10. 1988 do 31. 12. 1992 částku 12.879,- Kč s příslušenstvím a dále za období od 1. 1. 1993 do 31. 5. 1994 částku 15.844,- Kč, a aby počínaje 1. 6. 1994 platil žalobci 4.062,- Kč měsíčně „splatných vždy do každého 15. dne v měsíci“; ohledně částky 689.173,- Kč za období od 1. 1. 1970 do 31. 12. 1992 s příslušenstvím, ohledně částky 157.841,40 Kč za období od 1. 1. 1993 do 31. 5. 1994 a ohledně částky 9.375,80 Kč měsíčně od 1. 6. 1994, žalobu zamítl a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit České republice na účet Okresního soudu v Trutnově soudní poplatek ve výši 7.000,- Kč a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že žalovaný odpovídá žalobci za škodu vzniklou nemocí z povolání hlášenou dne 15. 12. 1969; dovodil, že žalobce byl sice uznán plně invalidní dne 14. 4. 1970 s tím, že „se nejedná o invaliditu na následky nemoci z povolání“, že však příčinná souvislost mezi nemocí z povolání a invalidním důchodem žalobce byla vyslovena až v závěrech z jednání posudkové komise sociálního zabezpečení ONV v H. dne 20. 7. 1990. Vycházejí z toho, že „nebyly zjištěny skutečnosti, které by prokazovaly tvrzení žalobce, že žalovaný po zjištění nemoci z povolání postupoval v rozporu s právními předpisy a zavinil tak vznik škody“, „limitoval“ podle ustanovení § 195 odst. 2 zák.práce průměrný čistý měsíční výdělek před vznikem škody za rok 1968 ve výši 3.281,- Kč na částku 3.211,- Kč, a s přihlédnutím ke vznesené námitce promlčení přiznal žalobci náhradu za ztrátu na výdělku „za dobu tří let před podáním návrhu, tj. od 10. 10. 1988“.

K odvolání žalobce Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 6. 12. 1994 č.j. 13 Co 578/94-101 rozsudek

soudu prvního stupně ve výroku, „kterým byl zamítnut návrh co do částky 689.173,- Kč za období od 1. 1. 1970 do 31. 12. 1992 s 3% úrokem od 1. 1. 1993 do zaplacení a co do částky 157.841,40 Kč za období od 1. 1. 1993 do 31. 5. 1994“, potvrdil a „co do částky 9.375,80 Kč měsíčně s příslušenstvím od 1. 6. 1994“ a ve výroku o nákladech řízení rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc mu v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení. Odvolací soud vyslovil souhlas s výpočtem náhrady za ztrátu na výděлку a s tím, že soud prvního stupně vycházel z průměrného výděлку za rok 1968, poukázal však na to, že od 1. 6. 1994 byly zákonem č. [74/1994](#) Sb. vypuštěny limity podle ustanovení § 195 odst. 2 zák. práce omezující až dosud výši náhrady za ztrátu na výděлку po skončení pracovní neschopnosti a že „podle článku VI. přechodných ustanovení zmíněné novely“ je třeba provést úpravu náhrady podle nového znění ustanovení § 195 zák. práce i u zaměstnanců, kterým tato náhrada příslušela před 1. 6. 1994.

Okresní soud v Trutnově poté rozsudkem ze dne 15. 2. 1995 č.j. 7 C 240/91-122 žalovanému uložil, aby zaplatil žalobci za dobu od 1. 6. 1994 do 30. 11. 1994 kromě již přisouzené částky 4.062,- Kč měsíčně další částku 6.204,- Kč, aby mu od 1. 12. 1994 „spolu s výše uvedenou částkou 4.062,- Kč měsíčně dále doplácet 3.355,- Kč měsíčně“ vždy do každého 15. dne v měsíce předem, ohledně částky 50.050,80 Kč za dobu od 1. 6. 1994 do 30. 11. 1994 a co do částky 6.020,80 Kč měsíčně od 1. 12. 1994 žalobu zamítl, a rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit České republice na účet Okresního soudu v Trutnově soudní poplatek 5.080,- Kč a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Vycházejí z průměrného výděлку, upraveného od 1. 6. 1994 na částku 6.447,- Kč, dovodil, že „po odpočtu invalidního důchodu činí renta 4.247,- Kč, avšak s ohledem na její 20% navýšení pak 5.096,- Kč“. Od 1. 12. 1994 pak přihlédl „k valorizaci průměrného výděлку dle nař. vlády č. 263/94 Sb., takže průměrný výdělek zvýšený o 30% pak činí 8.381,- Kč“ a „po odpočtu invalidního důchodu 6.181,- Kč, po navýšení o 20% pak 7.417,- Kč“.

K odvolání obou účastníků Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 23. 5. 1996 č.j. 13 Co 408/95-138 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a vrátil mu věc k dalšímu řízení. Připomněl, že podle ustanovení § 195 odst. 1 zák. práce je třeba vždy přihlížet „k aktuální výši pobíraného invalidního důchodu nebo částečného invalidního důchodu v tom kterém měsíci, za který náhrada za ztrátu na výděлку náleží, což znamená, že při každé valorizaci důchodu je nutné zjišťovat novou výši důchodu, a ve smyslu § 14 zákona č. [183/1994](#) Sb. je třeba od vypláceného důchodu odpočítat částku 220,- Kč měsíčně odpovídající dříve příslušejícímu státnímu vyrovnávacímu příspěvku“. Vzhledem k tomu, že až do 31. 12. 1992 se při výpočtu náhrady za ztrátu na výděлку vycházelo z čistého průměrného výděлку před vznikem škody, je třeba z průměrného čistého výděлку vycházet i nyní, přihlédnout k valorizaci podle nařízení vlády č. [291/1995](#) Sb., vypočtenou náhradu zvýšit ve smyslu článku V. zákona č. [160/1993](#) Sb. a zdanit podle příslušných ustanovení zákona č. [586/1992](#) Sb.

Okresní soud v Trutnově nato rozsudkem ze dne 16. 9. 1996 č.j. 7 C 240/91-160 žalobu, aby žalovanému bylo uloženo zaplatit žalobci 229.761,- Kč s příslušenstvím a aby žalovanému bylo uloženo platit žalobci od září 1996 14.066,- Kč měsíčně, zamítl a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Vycházejí za dobu od 1. 6. 1994 z průměrného výděлку upraveného na částku 6.447,- Kč a z invalidního důchodu 4.480,- Kč, od 1. 12. 1994 z průměrného výděлку upraveného na částku 8.381,- Kč a invalidního důchodu 5.124,- Kč, od 1. 12. 1995 z upraveného výděлку na částku 9.596,- Kč s přihlédnutím k upravené výši invalidního důchodu, přihlížejí k pokynům odvolacího soudu dospěl k závěru, že žalobci za období od 1. 6. 1994 do 31. 8. 1996 náležela náhrada za ztrátu na výděлку ve výši 89.720,- Kč. Protože však původní výrok rozsudku ze dne 18. 5. 1994 ohledně povinnosti žalovaného poskytovat žalobci náhradu za ztrátu na výděлку v částce 4.062,- Kč měsíčně zůstal pravomocný, žalovaný zaplatil žalobci ve skutečnosti 112.252,- Kč.

K odvolání žalobce Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 18. 11. 1998 č.j. 24 Co 73/97-191 rozsudek soudu prvního stupně zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení. Podle názoru odvolacího soudu „je totiž otázka, zda bude i nadále možno vycházet ze závěru přijatého okresním jakož i krajským soudem, že žalobci začala vznikat škoda až poté, kdy bylo v roce 1969 onemocnění žalobce nemocí z povolání oznámeno žalovanému, a že je proto třeba vycházet z průměrného výděлку za rok 1968“. Protože náhrada za ztrátu na výděлку náleží poškozenému již ode dne, kdy nemoc z povolání prokazatelně vznikla, je třeba podle názoru odvolacího soudu zjišťovat den vzniku nemoci z povolání. Dále bude třeba zkoumat, zda byl žalobce přeřazen na jinou pro něho vhodnou práci již po případném „dřívějším oznámení“ nemoci z povolání, a „nebyl-li přeřazen, bude třeba vypočítat náhradu za ztrátu na výděлку žalobce z jeho i do 31. 5. 1994 nelimitovaných výděلكů“.

Okresní soud v Trutnově poté rozsudkem ze dne 23. 9. 1999 č.j. 7 C 240/91-235 žalovanému uložil, aby platil žalobci kromě již přisouzené částky 4.062,- Kč měsíčně, další částku 2.250,- Kč měsíčně počínaje 1. 10. 1999, žalobu ohledně částky 256.318,- Kč, ohledně náhrady za ztrátu na výděлку 14.898,- Kč měsíčně za dobu od 1. 7. 1999 do 30. 9. 1999 a ohledně částky 12.648,- Kč měsíčně za dobu od 1. 10. 1999 zamítl, žalovanému uložil povinnost zaplatit České republice na účet Okresního soudu v Trutnově částku 3.240,- Kč a vyslovil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Po doplnění řízení vycházel i nadále z průměrného čistého měsíčního výděлку za rok 1968 ve

výši 3.281,- Kč, který byl „po valorizacích“ a v důsledku zrušení limitů omezujících až dosud výši náhrady za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti od 1. 6. 1994 zvýšen na částku 6.447,- Kč. Protože se žalobce za období od 1. 1. 1995 do 30. 6. 1999 domáhal částky 256.318,- Kč, a protože vzhledem k propočtům provedeným soudem prvního stupně měl za stejné období obdržet „264.050,- Kč, resp. 272.585,- Kč“, avšak ve skutečnosti žalovaný žalobci za stejné období vyplatil 441.711,- Kč, byla žaloba za uvedené období zamítnuta.

K odvolání žalobce Krajský soud v Hradci Králové usnesením ze dne 19. 6. 2000 č.j. 24 Co 402/99-259 rozsudek soudu prvního stupně „vyjma odvoláním nedotčeného výroku“, jímž bylo žalobě z části vyhověno, zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení. Odvolací soud uvedl, že v případě, dojde-li soud prvního stupně na základě doplněného řízení k závěru, že pro účely náhrady za ztrátu na výdělků podle poslední věty ustanovení § 195 odst. 2 zák. práce ve znění před účinností zákona č. 74/1994 Sb. v posuzovaném případě žádné limity pro žalobce neplatily, potom se článek VI. odst. 6 zákona č. 74/1994 Sb. ve znění zákona č. 220/1995 Sb. v posuzované věci neuplatní. „Naproti tomu vyjde-li najevo, že ustanovení § 195 odst. 2 zák. práce v původním znění o limitovaném průměrném měsíčním výdělků bude třeba aplikovat do 31. 5. 1994, pak se ustanovení článku VI. odst. 6 zákona č. 74/1994 Sb. ve znění zákona č. 220/1995 Sb. uplatní a v takovém případě bude třeba zjistit, jaká náhrada za ztrátu na výdělků by žalobci náležela podle zásad stanovených v § 195 odst. 2 zák. práce ve znění před novelou a jaká náhrada by mu náležela po úpravě provedené podle § 195 zák. práce ve znění jeho novely od 1. 6. 1994“. Učiněná zjištění potom bude třeba porovnat, aby byl získán podklad pro úvahu, zda náhrada za ztrátu na výdělků upravená podle novely zákoníku práce je počínaje od 1. 6. 1994 pro žalobce příznivější, anebo zda je pro něj příznivější úprava dosavadní.

Okresní soud v Trutnově poté rozsudkem ze dne 12. 9. 2001 č.j. 7 C 240/91-345 žalovanému uložil, aby zaplatil žalobci za dobu od 1. 6. 1994 do 31. 7. 2001 částku 25.191,- Kč, a to se 17% úrokem z prodlení z částky 14.162,- Kč za dobu od 1. 2. 1995 do 31. 12. 1996, z částky 14.161,- Kč od 1. 1. 1997 do 31. 12. 1997, z částky 14.148,- Kč od 1. 1. 1998 do 31. 12. 1998, z částky 13.283,- Kč od 1. 1. 1999 do 31. 12. 1999, z částky 13.246,- Kč od 1. 1. 2000 do 31. 12. 2000, z částky 12.934,- Kč od 1. 1. 2001 do 31. 7. 2001, z částky 11.058,- Kč od 1. 8. 2001 do zaplacení a s 19% úrokem z částky 14.133,- Kč za dobu od 1. 2. 1996 do zaplacení, zamítl žalobu o zaplacení částky 274.951,- Kč s příslušenstvím, zamítl žalobu i „pokud se žalobce domáhal přiznání úroků z prodlení z vyšších částek, za delší období a ve vyšší sazbě než je uvedeno ve výroku I.“ (jímž bylo žalobě vyhověno), rozhodl, že žalovaný je povinen zaplatit České republice na účet Okresního soudu v Trutnově soudní poplatek 1.008,- Kč a že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení. Soud prvního stupně opětovně vycházel z průměrného výdělků za rok 1968 ve výši 3.281,- Kč, neboť po ohlášení ohrožení nemocí z povolání byl žalobci vzniklý pokles výdělků vyrovnáván podle ustanovení § 115 odst. 7 zák. práce, a ke vzniku škody došlo až v září 1969. Dovedl rovněž, že „žalovaný neporušil své povinnosti a nejsou tedy dány důvody pro to, aby limity ve smyslu § 195 odst. 2 zák. práce ve znění před účinností zákona č. 74/1994 Sb. neplatily“. Zabývá se dále ve smyslu článku VI. odst. 6 zákona č. 74/1994 Sb. ve znění zákona č. 220/1995 Sb. otázkou, zda úprava náhrady za ztrátu na výdělků podle ustanovení § 195 odst. 2 zák. práce ve znění účinném od 1. 6. 1994 je pro žalobce příznivější, dospěl k závěru, že pro žalobce je příznivější úprava „dle původních předpisů“. Podle ustanovení § 195 odst. 2 zák. práce ve znění před 1. 6. 1994 by totiž náhrada za ztrátu na výdělků činila 4.062,- Kč, zatímco podle nové úpravy by činila pouze 2.360,- Kč. Za období od 1. 6. 1994 do 31. 7. 2001 tedy vznikl podle názoru soudu prvního stupně žalobci nárok na zaplacení renty v celkové výši 736.988,- Kč, z toho již bylo žalovaným zaplaceno 711.797,- Kč, a neuhrazeno zůstává 25.191,- Kč.

K odvolání žalobce Krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 25. 9. 2002 č.j. 20 Co 527/2001-356 rozsudek soudu prvního stupně „vyjma odvoláním nenapadených výroků pod body I. a IV.“ (tj. výroku, kterým bylo žalobě vyhověno a výroku o soudním poplatku) potvrdil a rozhodl, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Ztotožnil se se skutkovými zjištěními i s právním posouzením věci soudem prvního stupně, zejména přisvědčil jeho závěru, že je třeba vycházet jako z průměrného výdělků před vznikem škody z výdělků za rok 1968. Neshledal rovněž důvodnými námitky žalobce, že ztráta na výdělků neměla být limitována, neboť žalovaný neporušil v souvislosti s oznámením ohrožení nemocí z povolání žádnou svou povinnost. K námitce žalobce, že soud prvního stupně neměl započítat případný přeplatek žalovaného na dluh z předchozích let, odvolací soud uvedl, že za situace, kdy žalovanému v předchozích letech vznikl dluh, je možno přeplatek pokládat za plnění poskytnuté na dluh žalovaného z minulých let.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podal žalobce dovolání. Namítal, že nejpozději dne 15. 12. 1969 se zaměstnavatel na základě hlášení nemoci z povolání dověděl, že žalobce trpí nemocí z povolání - silikózou prostou - a že není schopen práce v podzemí a v prostředí volného kysličníku křemičitého. Žalobce však od 1. 9. 1969 do 15. 5. 1970 pracoval nadále v podzemí a v prostředí volného SiO₂ jako strojník důlního zařízení. Žalovaný tedy v rozporu s tehdy platným zákoníkem práce žalobce nepřevěděl po 15. 12. 1969 na jinou práci, jak mu to ukládalo ustanovení § 37 odst. 1 písm. a) zák. práce a postupoval v rozporu zejména s ustanoveními § 37 odst. 2, § 37 odst. 4, § 37 odst. 5, § 115 odst. 5 a § 193 „tohoto předpisu“. Nepoučil dále žalobce v době vzniku nemoci z povolání o jeho nárocích

vyplývající z pracovněprávních předpisů, nese psal s ním záznam o zjištěné nemoci z povolání, tuto nemoc neevidoval a nehlásil orgánu sociálního zabezpečení, jak mu to ukládaly tehdy platné právní předpisy. Následkem toho, že žalovaný žalobce řádně nepoučil o jeho nárocích a nesdělil mu ani, že trpí nemocí z povolání, nemohl žalobce v době vzniku škody od 16. 5. 1970 požadovat na žalovaném nároky, které mu příslušely, neboť o škodě nevěděl. O tom, že v roce 1969 byla jeho zaměstnavateli nemoc z povolání hlášena, se žalobce dověděl až v roce 1989 „po prodělaném mozgovém infarktu z jeho zdravotní dokumentace“ a o tom, že trpí nemocí z povolání, se dověděl až „na základě rozhodnutí posudkové komise ONV v H. ze dne 20. 7. 1990, která konstatovala, že žalobce je invalidní pro nemoc z povolání, zjištěnou v roce 1969“. Za tohoto stavu dospěly soudy obou stupňů k nesprávnému právnímu závěru, když při určování výše náhrady za ztrátu na výdělku podle ustanovení § 195 odst. 1, 2 zák. práce ve znění účinném před 1. 6. 1994 vycházely z limitované výše, ačkoliv měly vycházet z výše nelimitované, neboť „ztráta na výdělku byla žalobci způsobena porušením právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci“. Žalobce dovozoval, že tím, že „nadále pracoval v podzemí v prašném prostředí volného SiO₂ i po zjištění nemoci z povolání a byl tak vystaven dalšímu působení podmínek, za kterých mu vznikla nemoc z povolání, přispěl žalovaný k tomu, že žalobce prodělal infarkt myokardu a stal se dnem 16. 5. 1970 invalidním“. K dalšímu pochybení došlo započtením přeplatků náhrad za ztrátu na výdělku vyplacených od roku 1996 až do 31. 7. 2001, oproti dluhu žalovaného na této náhradě z předchozích let 1994 a 1995. Tento postup byl v rozporu s ustanovením § 243 odst. 3 zák. práce v tehdy platném a účinném znění. Žalobce navrhl, aby dovolací soud rozsudek krajského soudu a rozsudek Okresního soudu v Trutnově ze dne 12. 9. 2001 č.j. 7 C 240/91-345 zrušil a aby věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaný [jenž shledal dovolání částečně opodstatněným jen co do započtené částky 3.104,- Kč, kterou následně žalobci „zaplatil při výplatě náhrad („rent“) za měsíc únor 2003“] poukázal na to, že žalobci se nezdařilo prokázat, že žalovaný věděl o stavu ohrožení nemoci z povolání žalobce dříve než jej na základě hlášení kliniky chorob z povolání v H. ze dne 16. 8. 1968 převedl ke dni 1. 9. 1969 na jinou odpovídající práci strojníka těžního stroje v podzemí odpovídající nahlášenému zdravotnímu stavu žalobce. Žalobce neunesl důkazní břemeno k prokázání skutečnosti svědčících pro odpovědnost žalovaného do nelimitovaného průměrného výdělku včetně prokázání příčinné souvislosti mezi tvrzeným porušením bezpečnostních předpisů ze strany žalovaného a vznikem škody. Pracovní zařazení žalobce v době od 15. 12. 1969 do 15. 5. 1970 výlučnou příčinou vzniku škody na straně žalobce nebylo, resp. toto nebylo ze strany žalobce prokázáno.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o.s.ř. a že jde o rozsudek, proti kterému je podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. b) o.s.ř. dovolání přípustné, přezkoumal napadený rozsudek ve smyslu ustanovení § 242 o.s.ř. bez nařízení jednání (§ 243a odst. 1 věta první o.s.ř.) a dospěl k závěru, že dovolání je jen zčásti opodstatněné.

S názorem dovolatele, že při výpočtu náhrady za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti podle ustanovení § 195 odst. 1, 2 zák. práce ve znění účinném před 1. 6. 1994, měly soudy vycházet z „nelimitované“ výše průměrného výdělku před vznikem škody, dovolací soud nesouhlasí.

V posuzované věci odvolací soud vycházel z toho, že žalobce onemocněl nemocí z povolání - silikózou prostou podle položky 31a přílohy k vyhlášce č. [104/1964](#) Sb. -, která byla hlášena Klinikou nemocí z povolání Fakultní nemocnice K. dne 15.12.1969, a že za škodu vzniklou následkem této nemoci žalovaný odpovídá v plném rozsahu. Nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) vznikl žalobci dnem 1.9.1969 [poté, co přestal pobírat mzdový doplatek podle ustanovení § 115 odst. 5 zák. práce v tehdy platném znění a po jeho (dalším) přeřazení na „zcela lehkou“ práci při obsluze těžního stroje v podzemí]. Průměrný výdělek před vznikem škody za rok 1968 byl zjištěn ve výši 3.281,- Kč měsíčně. Takto zjištěný průměrný výdělek byl po „valorizaci“ příslušející do 1.6.1994 zvýšen na 6.447,- Kč. Invalidní důchod, který byl žalobci přiznán od 16.5.1970 ve výši 2.200,- Kč, byl k 1.6.1994 upraven na částku 4.480,- Kč.

V době, kdy žalobci vznikl nárok na náhradu za ztrátu na výdělku po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity), nesměla náhrada za ztrátu na výdělku spolu s výdělkem postiženého pracovníka a případným invalidním nebo částečným invalidním důchodem poskytovaným při pracovním úrazu přesáhnout u pracovníka konajícího v době pracovního úrazu nebo zjištění nemoci z povolání práce zařazené podle předpisů o sociálním zabezpečení do I. pracovní kategorie částku 2 200 Kčs měsíčně, do II. pracovní kategorie částku 1 800 Kčs měsíčně a do III. pracovní kategorie částku 1 600 Kčs měsíčně. Při škodě na zdraví způsobené úmyslně mohl rozhodčí orgán nebo soud přiznat náhradu za ztrátu na výdělku i vyšší částkou, jestliže by její nepřiznání odporovalo pravidlům socialistického soužití (srov. § 195 odst. 2 zák. práce ve znění účinném do 31.12.1969, tj. předtím, než nabytí účinnosti zákon č. [153/1969](#) Sb., kterým se mění a doplňuje zákoník práce).

Skutkový závěr odvolacího soudu, že nebylo prokázáno, že by „ke škodě na straně žalobce došlo pro porušení povinností žalovaným jako zaměstnavatelem“, nemohl být účinně vyvrácen námitkami, které žalobce v dovolání uvádí (že po hlášení nemoci z povolání neměl vůbec pracovat v podzemí, „i když ve IV. kategorii prašnosti“, ale „s ohledem na retikulaci plicní tkáně a na prodělanou revmatickou horečku“ byl schopen pouze lehčích prací v hygienicky nezávadném prostředí). Žalobce totiž pomíjí, že skutečnosti, které nastaly po vzniku nemoci z povolání, nemohly - jak z logiky věci plyne - být příčinou vzniku již dříve vzniklé nemoci z povolání (a v souvislosti s ní nastalé škody) a nemohou mít tudíž význam pro posouzení věci z hlediska ustanovení § 195 odst. 2 zák. práce, které umožňovalo poskytování náhrady za ztrátu na výdělků v plné výši jedině tehdy, jestliže škoda na zdraví vzniklá v důsledku nemoci z povolání byla způsobena úmyslně, anebo po 1.1.1970 (srov. § 195 odst. 2, větu druhou zák. práce ve znění čl. I. bod. 69 zákona č. [153/1969](#) Sb.) úmyslně nebo výlučně organizací porušením předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

Limitace náhrad za ztrátu na výdělků v průběhu dalších legislativních úprav ustanovení § 195 zák. práce doznala u náhrad, které vznikly do 1.1.1970, změny pouze potud, že částky omezující podle dřívějších předpisů způsob výpočtu a poskytování náhrady za ztrátu na výdělků a náhrady nákladů na výživu pozůstalých se pro náhrady náležející za dobu od 1. ledna 1970 zvyšují na jednotnou částku 2500 Kčs (srov. čl. II. bod 4, větu první zákona č. [153/1969](#) Sb.), a posléze, že částky omezující podle dosavadních předpisů způsob výpočtu a poskytování náhrady za ztrátu na výdělků a náhrady nákladů na výživu pozůstalých se pro náhrady příslušející pracovníkům, kteří před 1. lednem 1989 nedovršili (nebo by nedovršili) věk 65 let, se za dobu od 1. ledna 1989 zvyšují na částku 3000 Kčs a u pracovníků, jejichž průměrný výdělek před vznikem škody na zdraví byl vyšší než 3 000 Kčs, se tato částka zvyšuje o 75 % rozdílu mezi tímto výdělkem a částkou 3 000 Kč (srov. čl. II. bod 7, část první věty před středníkem zákona č. [188/1988](#) Sb.).

Teprve s účinností od 1.6.1994 bylo ustanovení § 195 zák. práce změněno (srov. čl. I body 121, 122 a 123 zákona č. [74/1994](#) Sb.) tak, že náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) se poskytne zaměstnanci v takové výši, aby spolu s jeho výdělkem po pracovním úrazu nebo po zjištění nemoci z povolání s připočtením případného invalidního nebo částečného invalidního důchodu poskytovaného z téhož důvodu se rovnala jeho průměrnému výdělků před vznikem škody. Přitom se nepřihlíží ke zvýšení invalidního důchodu pro bezmocnost, ke snížení tohoto důchodu podle právních předpisů o sociálním zabezpečení a k výdělků zaměstnance, kterého dosáhl zvýšeným úsilím.

Na rozdíl od předchozí právní úpravy má postižený zaměstnanec od 1.6.1994 nárok na náhradu za ztrátu na výdělků v takové výši, aby spolu s jeho výdělkem po pracovním úrazu nebo po zjištění nemoci z povolání s připočtením případného invalidního nebo částečného invalidního důchodu poskytovaného z téhož důvodu se rovnala jeho průměrnému výdělků před vznikem škody (tj. bez omezení nejvyšší částkou). Na druhé straně se však invalidní nebo částečný invalidní důchod již neuvažuje ve výši přiznané, ale zaměstnancem skutečně pobírané, tj. i s přihlédnutím k jeho zvýšení, k němuž došlo podle právních předpisů o sociálním zabezpečení (důchodovém pojištění).

Nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity), který vznikl do 31.5.1994 (jak je tomu v posuzovaném případě), se podle nyní platné právní úpravy posuzuje jen tehdy, jestliže je to pro zaměstnance příznivější (čl. VI odst.6 zákona č. [74/1994](#) Sb. ve znění čl. I zákona č. [220/1995](#) Sb.). Právní úprava tu sleduje, aby poškození zaměstnanci, jimž nárok na náhradu za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) vznikl před 1.6.1994, nadále pobírali tuto náhradu nejméně ve stejném rozsahu jako zaměstnanci, jimž nárok vznikl po účinnosti čl. I bodu 121, 122 a 123 zákona č. [74/1994](#) Sb. Jestliže by však měla být pro poškozeného zaměstnance nově (podle nyní platného ustanovení § 195 zák. práce) upravená náhrada za ztrátu na výdělků nepřínivější (tj. měla by být nižší, než jaká mu náležela podle právní úpravy platné do 31.5.1994), přísluší mu i nadále náhrada za ztrátu na výdělků v rozsahu vyplývajícím z dosavadní (tj. do 31.5.1994 platné) právní úpravy. Porovnání, která z právních úprav je pro poškozeného zaměstnance příznivější, je třeba provést - jak vyplývá ze znění ustanovení čl. VI odst. 6 zákona č. [74/1994](#) Sb. ve znění čl. I zákona č. [220/1995](#) Sb. - podle stavu, jaký tu byl ke dni 1.6.1994.

Odvolacímu soudu lze za tohoto stavu přisvědčit, že pro posouzení, jaká náhrada za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity) žalobci v době od 1.6.1994 náleží, je v první řadě významná otázka, zda by úprava této náhrady provedená podle ustanovení § 195 zák. práce ve znění účinném od 1.6.1994 byla pro něj příznivější.

Jestliže upravený průměrný výdělek žalobce činil v té době 6.447,- Kč a žalobce pobíral invalidní důchod (uvažovaný bez zvýšení tohoto důchodu podle právních předpisů o sociálním zabezpečení) ve výši 2.200,- Kč měsíčně (jak dovodil soud prvního stupně, s jehož závěry se odvolací soud „ztotožnil“), pak náhrada za ztrátu na výdělků ve smyslu

ustanovení § 195 odst.2 zák. práce ve znění vyplývajícím z ustanovení čl. I bodu 148 zákona č. [188/1988](#) Sb. nesměla spolu s invalidním důchodem přesáhnout částku 5.585,- Kč měsíčně. Náhrada za ztrátu na výdělků stanovená podle právní úpravy účinné do 31.5.1994 tedy činila 3.385,- Kč měsíčně a po zvýšení podle čl. V zákona č. [160/1993](#) Sb. 4.062,- Kč měsíčně. Při určení náhrady za ztrátu na výdělků podle ustanovení § 195 zák. práce ve znění účinném od 1.6.1994 sice neplatí uvedené omezení výše náhrady, na druhé straně je však třeba uvažovat žalobcův invalidní důchod s přihlédnutím k jeho zvýšení podle právních předpisů o sociálním zabezpečení; podle zjištění soudu prvního stupně, které odvolací soud vzal za své, zvýšený invalidní důchod žalobce v té době činil 4.480,- Kč měsíčně. Náhrada za ztrátu na výdělků, která by byla stanovena podle právní úpravy účinné od 1.6.1994, by tedy činila 1.967,- Kč měsíčně a po zvýšení podle čl. V zákona č. [160/1993](#) Sb. 2.360,- Kč měsíčně.

Z uvedeného vyplývá, že úprava náhrady za ztrátu na výdělků po skončení pracovní neschopnosti (při uznání invalidity nebo částečné invalidity), která by byla provedena podle ustanovení § 195 zák. práce ve znění účinném od 1.6.1994, by nebyla pro žalobce příznivější. Odvolací soud proto dospěl ke správnému závěru, že takovouto úpravu není možné ve smyslu ustanovení čl. VI odst.6 zákona č. [74/1994](#) Sb. ve znění čl. I zákona č. [220/1995](#) Sb. provést a že při určení náhrady za ztrátu na výdělků je třeba i nadále vycházet z právní úpravy účinné do 31.5.1994.

Protože rozsudek odvolacího soudu je z hlediska uplatněného dovolacího důvodu věcně správný a protože nebylo zjištěno (a ani dovolatelem tvrzeno), že by rozsudek odvolacího soudu byl postižen vadou uvedenou v ustanovení § 229 odst.1, § 229 odst. 2 písm. a) a b) a § 229 odst. 3 o.s.ř. nebo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, Nejvyšší soud České republiky dovolání žalobce - s výjimkou dále uvedenou - podle ustanovení § 243b odst. 2, části věty před středníkem o.s.ř. zamítl.

Dovolání je důvodné jen v té části, kde směřovalo proti výroku, kterým byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně o zamítnutí žaloby co do částky 3.104,- Kč.

Práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů zanikají uspokojením nároku (srov. § 252 až 257 zák. práce), uplynutím doby, na kterou byla omezena (srov. § 258 zák. práce), dohodou o sporných nárocích (srov. § 259 zák. práce), smrtí zaměstnance (srov. § 260 zák. práce), popřípadě neuplatněním práva ve stanovené lhůtě - prekluzí (srov. § 261 odst. 4 zák. práce). Výčet způsobů zániku práv a povinností je v zákoníku práce uveden taxativně. Znamená to mimo jiné, že jiným, v zákoníku práce neuvedeným způsobem, práva a povinnosti z pracovněprávních vztahů nezanikají, a to ani tehdy, kdyby zaměstnanec a zaměstnavatel projevíli v tomto směru souhlasnou vůli. Protože zákoník práce jiné než shora uvedené způsoby zániku práv a povinností nezná a protože právním důsledkem započtení je zánik pohledávky, představují pohledávky z pracovněprávních vztahů takové pohledávky, které nelze započíst a ani proti nim není možné započtení jednostranným úkonem namítat (srov. též rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 7. 3. 1996 sp. zn. 13 Co 41/96, uveřejněný pod č. 115 v časopise Soudní judikatura, ročník 1997).

V posuzovaném případě soud prvního stupně započel na nedoplatek splátek náhrady za ztrátu na výdělků zjištěný ve výši 14.162,- Kč za období od 1. 6. 1994 do 31. 12. 1994 přeplatek vzniklý „v letech 1996 až 31. 7. 2001“ ve výši 3.104,- Kč, který je možno - jak dovozuje odvolací soud - „pokládat za plnění poskytnuté na dluh žalovaného z minulých let“. Vzhledem k tomu, že - jak z toho vychází také žalobce - nárok z pracovněprávních vztahů nemůže započtením zaniknout, závěr odvolacího soudu o tom, že žalobcova pohledávka v uvedeném rozsahu zanikla, není správný. Protože účelem dovolacího řízení je přezkoumání správnosti rozhodnutí odvolacího soudu, neprovádí se v něm ani dokazování ve věci samé (§243a odst. 2 o.s.ř.), a proto v něm nelze ani úspěšně uplatňovat nové důkazy nebo nové skutečnosti. Z těchto důvodů nebylo možné v dovolacím řízení zohlednit skutečnost, že žalovaný po rozhodnutí odvolacího soudu žalobci vrátil „započtenou“ částku 3.104,- Kč; dovolací soud proto v tomto rozsahu rozsudek odvolacího soudu podle ustanovení § 243 odst. 2, části věty za středníkem o.s.ř. zrušil (§ 243b odst. 3, věta první o.s.ř.). Protože důvody, pro které byl zrušen rozsudek odvolacího soudu, platí i na rozsudek soudu prvního stupně, zrušil Nejvyšší soud České republiky i toto rozhodnutí ve výroku, kterým bylo rozhodnuto o dotčeném nároku žalobce, jakož i akcesorický výrok rozsudku soudu prvního stupně o náhradě nákladů řízení, a věc v tomto rozsahu vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení (§ 243b odst. 3 věta druhá o.s.ř.).

Další články:

- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Vylučovací žaloba \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Promlčení, insolvence](#)
- [Nepřiměřená délka řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výše výživného \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Výživné \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Započtení pohledávek \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)